

Népoktatási mozgalmak Schweizban.

(Zürich-kanton).

Schweiz minden tekintetben a reformeszmék, a szabadelvű törekvések hazája, egy olyan kis állam, a hol többféle nemzetiség testvériesen él együtt, a hol virágozik az egyéni szabadság, az újkori műveltség e disznövénye, a hol mindenkinek legfőbb igyekezete az, hogy közigazgatási, anyagi, szellemi s erkölcsi tekintetben, e hon és ennek minden szülőtte, a democraticus polgárosultság színvonalán állhasson. A vallás mezején már mozgatja az elméket a javítás szelleme; ezt mondhatjuk a nevelés-, oktatásról is; itt is egyengetik az úttakat.

A Zürich-kantont illető oktatásügyi törvényjavaslattal már a múlt évben foglalkoztak a lapok, sőt e tárgyban egy füzet is jelent meg, e cím alatt: „Ein neues Schulgesetz“. Ebben az eddigi viszonyokat tárgyalja s az újítás szükségességét fejtegetve, felhívja erre nézve minden érdeklődők figyelmét.

A kanton-tanács hetekig foglalkozott az új évben ez ügygyel. Az alsó és felsőbb oktatás körül tapasztalt hiányokat javítgatta. Sokan vannak, a kik az eredménnyel megvannak elégedve; hanem vannak elégedetlenek is, a kik még többet akarnak; korunk, ugymondnak, többet kíván, és a ki ennek szavát meg nem érti, az elmarad a haladni kívánó nemzetektől.

En munkálkodásaikat figyelemmel kísértem, s időszerűnek látom e helyen, mellőzve a felsőbb oktatás körében történeteket, legalább a népiskolák eddigi viszonyait és az új oktatásügyi törvényt némileg megismertetni.

Az elmék előkészítése s a nevelés fontosságának megmutatása végett, azt mondja az említett füzet: az 1870—71-iki háboru kitoröhlhetetlen lángbetükkal véste a történelem ércztáblájára ezt a

mondatot: „csak az egész népek egyetemes szellemi műveltsége képesíti azt, anyagi, társadalmi és vallási tekintetben a kifejlődésre, az ad neki előnyt a legkülönfélébb küzdelmekben, az mozdítja elő hatalmi állását és az biztosítja boldogságát“. A német győzelmek folytonos sorát és ennek következtében a német államok nagy egységét, a német nemzet értelmi fejlettségében helyezi az említett füzet. A francziák leveretéséről azt mondja: az a hiányos népiscolának és népnevelésnek volt logikai következése.

Napjainkban a nevelés jobb állapotba való helyezése, a legfontosabb és elkerülhetlenebb kötelesség. Az emberiség kifejlődésének nagy csatája még nem vivotott ki, sem politikai, sem vallási, sem anyagilag, és nem is fog kivivatni míg népek és emberek vannak. Azért szent kötelessége minden népek a maga művelése, hogy mind a saját, mind pedig a mások boldogságát emelje és békeségét megalapítsa, megszilárdítsa.

A művészet, mesterség stb. köréből sok nagyszerű vívmányokkal dicsekedhetünk; szükség a népoktatásban is megfelelő előmenetelt tenni. Ki nem akar hátramaradni, annak határozottan előre kell menni, itt az imádság semmit sem használ. Reméljük, úgy mond a füzet, hogy a mi népünk, az urtól a munkásig, iskolai reformnak szükségességétől át van hatva. Erre nézve két főpon- tot ajánl, t. i. az oktatási idő az ember szellemi kifejtéséhez legyen alkalmazva, és hogy a tanítónak képzettsége s helyzete legyen olyan, hogy magasztos hivatására magát egészen és teljes lélekkel szentelhesse. Most azonban vessünk egy pillanatot a népiskola eddigi szervezetére.

1830 előtt Zürich-kantonban valamire való népiskola nem volt. Egyes polgárok vagy községek tetszésére volt hagyva az egész népnevelés, saját belátásuk szerint intézkedhettek. Az állam, vagy az akkori kormány csak a zürich-városi iskoláról gondoskodott, a falusi és köri iskolákról semmit sem tudott, sőt a kis helységekből iskola sem volt, s a gyermekeket órákig tartó távolságra kellett küldeni az iskolába. Némely szegény házakból csak a fiuk részesültek oktatásban, a leányok számára nem tartották szükségesnek, legfennebb egy keveset olvasni és írni tudni. Semmi szabály sem volt arra nézve, hogy a növendékek melyik évtől meddig tankötelesek, a különböző koruk egyszerre kezdhették a tanulást, a kilépést is akkor teheték, a mikor tetszett. A legtöbb községben iskolaházak sem voltak, a tanító szobája szolgált e célra. A tanító

a paptól függött. Léneklés, olyasás, írás elegendő kellék volt a tanítóságra. A mily könnyen állomást kapott, éppen úgy el is hagyhatta. Fizetése, valamint állása, nyomoruságos volt. A lelkész egyszer évenként a köréhez tartozó iskolákat meglátogatta.

Az említett idő körül sokan kezdték átlátni a tanítás hiányosságát s élénk óhajtottá vált az iskolák jobb állapotba hozatala. Első volt ezek között dr. Th. Scherr, a ki minden idejét a népnevelésre szentelte, s igyekezett, hogy a tanítók illő kiképzést nyerjenek. Tanítóképezde létesült, melyben ő, mint igazgató, üdvösen munkálkodott, s így az iskolák a régi rosz rendszerből kijöve, több eredményt kezdettek felmutatni.

Alsó és felső népiskolát különböztetnek meg ezután, az alsó magában foglalta az elemi iskolát 6—12 éves növendékekkel és az ismétlő iskolát, melybe az elemi iskolát végzett növendékek léptek s kötelezve voltak azt egész 15 éves korukig látogatni. Ezek mellé volt még adva az énekiskola és a konfirmácziói oktatás.

A közelebbi időben a nép maga belátta az ipariskolák szükségességét s így keletkeztek azok az iparos helyeken. Ezek az államiskola szervezeten kívül állottak és a későbbi időben csak egyes állami adományok után értettek hozzá.

A felsőbb népiskola volt a másodlagos iskola, az elemi iskolához csatolva, két, három, négy éves tanfolyammal; ennek látogatása nem volt kötelező. Megemlítendőek még a kisdudóvodák is.

Az elemi iskola rövid idő alatt sok eredményt mutatott fel, panasz kevés volt ellene, leginkább azért nem tetszett némelyeknek, hogy az első és második osztályban túlterhelik a növendéket s így a gyengébbnek testi kifejlődésében rövidséget okoznak.

Az ismétlő-iskolát hiányosnak találták; mivel ott a tanfolyamban egy hirteleni megállapodás áll elő, és aztán hetenként két óra nem is elégséges az oktatásra.

A felső népiskola kezdetben tisztán aristokratikus intézet volt, hol inkább csak a módosabbak gyermekeit tanították, később ezt a jellegét elvesztette s a nép szükségéhez alkalmazták és egyaránt látogathatja az ur és munkás gyermeke.

A tanítók helyzetét nem lehet valami fényesnek mondani. A fizetések eddig, a mint egy közelebbi kimutatásból olvasám, ilyen formán állottak: az alsó népiskolánál levő tanítónak lakás, egy kis kert és két öl tűzifán kívül, a községtől 200 frank, az államtól bizonyos pótlék, a szerint, a hány évet szolgált, így az egész kanton-

ban eddig 550—1100 frankig állott változólag. A mint látszik, mel-
lékes jövedelemről is kellett a tanítónak gondoskodni, különösen
ha családot akart tartani. A 30 évet szolgált tanítót fél fizetéssel
nyugalmazták.

A felső népiskolánál levő tanító is a nevezett forrásokból kap-
ta fizetését, s minthogy itt a tandíj állott, annak is egy harmadát.
A tandíj egy személytől 24 frank volt. Itten már 1200 és 1700
frank között áll változólag a fizetés.

Ha megtekintjük e kanton nagyságát, mely 31 □ mföld, és
267,641 lélekből álló népességét, s e számkoz gondolva azt, hogy
eddig 304 népiskolája volt hatvannál kevesebb és 250—60-nál több
tanulóval: semmiesetre sem mondhatjuk, hogy a népnevelésről eddig
is kellőleg né lett volna gondoskodva. A nép átlátta a nevelés fon-
tosságát, eléggé igazolja a tankötelesek pontos iskoláztatása, kik
közül alig 1% ha nem részesül az oktatásban. Hogy az eredmény
ily kedvező, arra, igen természetesen, az alsó elemi iskola tandíj-
mentessége és a czélszerű berendezés nagy befolyással van. És a
mi legfőbb, minden kantonnak van egy bizonyos iskolai alapja, a
mivel a közoktatás gépezetét mozgásban tartja, ezt is, azt hiszem,
tekintetbe vehetjük. Zürich-kanton négy iskolai alapja 5,842,967 frank.

Az újabb törvényhozás megkülönböztet elemi, másodlagos és
tovább képző iskolát s azt mondja: az állam gondoskodik az ijju-
ság egyetemes kiképzéséről, és hogy a magasabb tudományos kép-
zettséghez sükséges tanintézeteket is látogathassák.

Minden gyermek, a ki a kantonban lakik, ha a 6 évet elhagy-
ta, tanköteles és a legközelebbi iskolai év kezdetén az elemi isko-
lába kell lépnie. Ha testi szervezete azonban gyenge, egy évig el-
maradhat.

A tanítás kezdődik május első hétfőjén. A magán oktatásra
nézve az iskolai hatóság ellenörködik. Egy más kantonban lévő is-
kolának a látogatására az említett hatóság engedélye szükséges.

Egy tanító 80 tanulónál többet nem köteles oktatni, ha több-
re szaporodik, második tanító állítandó. Az első osztály tanóráinak
száma nyárban 16, télen 20, — a második és harmadiknak min-
den időszakban 24, a négy, öt, hatodiknak 28, hetenként. Megjegy-
zendő, minden elemi iskola 6 osztályu. A több órát délelőttre kell
tenni; szombaton délután tanszünet van.

A sürgös nyári munka idején a felső három osztály óráit
vagy máskorra kell tenni, vagy elhalasztani. Ha úgy teszik, hogy

a tanítás reggeli 8 órakor beveződjék, akkor senkinek sem lehet panasza, a mezői munkában ezután segítségül leketnek a növendékek a szülőknek.

A szünetidő évenként 9 hetet teszen, ennek a különböző időkre való felosztása a községi iskola-felügyelőségre bízatik.

Tantárgyai ezek: Az erkölcsös-vallásos életre serkentő oktatások, kizárva minden dogmát, confessiot, továbbá, németnyelv, szám- és módszertan, képek a természetből és történelemből, a természettani és vegytani alaptörvények, ének, szépirás. rajz. testgyakorlat és a leányoknak női munkák.

Az alsó- és közép-osztályokban inkább a nyelv és emlékezőtehetségre legyen a gond fordítva, szemléleti és gondolkozási köröknek a kiszélesítésére, a felsőbbekben a realis tudományok megértésére. A női munkák tanulása, az illetőknek. a 4-ik osztálytól kezdve kötelező, 3 vagy 4 órán hetenként. Az ehhez szükséges tanítónőt az iskolai igazgatóság, a nőegylet ajánlata következtében, választja 3 évre. Képességét egy bizonyítvánnyal kell igazolnia.

A mulasztás szorosan tiltva van; az egészségre, rendre, tisztaságra stb. nagy gond fordítandó.

A másodlagos iskolába lépnek azok, kik az elemi iskola hat osztályát bevégezték. Ez most egyelőre három éves tanfolyamu, hanem idővel szaporítható.

Tantárgyai: Erkölcsös és vallásos életre vezető értekezések, németnyelv, franczianyelv, számtan, könyvvezetés, mértan, gyakorlati méréssel és rajzzal, természettan, vegytan, földirat, történelem, szépirás, rajz, ének, női munkák az illetőknek, testgyakorlat. Ezek mind kötelezők. A heti tanórák száma legfennebb 35. Az oktatás ingyenes. Egy tanító 40 növendéknél többet nem köteles oktatni.

Ilyen iskola minden helységben állítható, ha a viszonyok kedvezők és kilátás van legalább 15 tanítványra.

A továbbképző iskola nem kötelező, ebbe azok léphetnek, kik az említett iskolákat bevégezték; a tanítás megkezdhetésére legalább 10 tanulónak szükséges a jelentkezése. Tárgyai inkább a gazdasági oktatás és a katonai gyakorlatok.

A néptanítók kötelességei ezutánra ilyenformán határozatnak meg. Az iskolatanács ülésein tartoznak megjelenni s csak akkor távoznak el, ha valami személyesen őket érdeklő a fennforgó ügyekből. Minden mellékfoglalkozást félretéve, egyedül a hivataloknak kell élniök és hetenként 37 órát kötelesek tanítani.

A tanító az iskolai előadást rövidebb, vagy hosszabb időre, csak az igazgatóság, vagy iskolai tanács engedelmével halaszthatja el. Betegségét orvosilag bizonyítva, helyettesítik s ekkor az állam kárpótolja. Hosszasabb kimaradás csak kivételképpen adatik.

A tanítók és az iskolai hatóság tagjai minden évben egyszer öszszegyűlnek s az iskolai ügyeket megbeszélgetik és a mi jót, vagy rosszat tapasztaltak, egymással közlik s a hiányokat igyekeznek kipótolni.

Minden tanítót hat évre választanak.

A hivatalba való be, vagy kilépés május első- vagy november elsőjén történik. A visszalépésre nézve a félév vége előtt 2 hónappal kell folyamodni. Tíz héttel az iskolai idő, t. i. a hat év lejárta előtt, az iskolai kerület elismerését, vagy az ellenkezőt kinyilatkoztatja a tanító iránt s jövőre e szerint marad, vagy pedig távozik.

Ha betegség, vagy öregség miatt nem tud szolgálni, 30 évi szolgálat után félfizetéssel, ha keresebb ideig szolgált, a szerént nyugdíjazzák. A meghalt tanító családjáról hasonlólag gondoskodnak.

Az újabb törvény szerint a minimum az elemi tanító fizetését illetőleg 1200 frank, a másodlagos iskola tanítónak 1600 frank, ezek mellett lakás, kert és 2 öl tüzi fa. Az állam a pénzfizetéseknek felét vállalja magára, a más részét a közönség, vagy a kerület, adó útján, vagy az iskolai alaphól fizeti. Az állam ad azon felül 6—10 évig tartó szolgálatra 100 frank pótlékat évenként, 11—15 évig 200 fr., 16—20 évig 300 fr. és 20-nál több évre 400 frankot. Egy segédtanító az elemi iskolánál kap 20 frankot, a másodlagos iskolánál 25 frankot. hetenként. A női munkát tanítóúó is 25 frankot.

Az új intézkedés a tanítónak méltó állást igyekszik biztosítani s nem csak czélszerű kiképeztetésökröl gondoskodik, a mi öket a szellemi szabadság magaslatára emeli, hanem a külső bilincseket is czélja megtágítani, hogy a tanító ne legyen az élet rabja; ezt hangsúlyozza dr. Th. Scherr is, midön azt mondja: a ki maga belsőleg és külsőleg nem szabad, az nem képes másokat a szabadságra nevelni.

A népnevelést minden kanton függetlenül igazgatja, erre vannak hatóságai, mint pl. a nevelési igazgatóság és tanács, az intézetekre felügyelő bizottság, az iskolaköri és községi gondnokok.

Az iskoláknak és tantárgyaknak ilyképpen felosztása és gondozása által, valószínűleg előmozdittatik a nép egyetemesszellemi

képzettsége. Hivatalaiknak megfelelni tudó tanítók vezetése alatt az ifju szellemileg munkás és tevékeny marad mindaddig, míg belépik a polgári életbe, a hová van hivatva, ott aztán önállóságot tud magának biztosítani, mert megkapta fiatal éveiben a valódi irányt jövőjére nézve.

E rendszer megteremtésében fáradozott dr. Th. Scherr is, egy teljes népiskola által hitte a nép boldogságát előmozdíthatni; legyen abban, úgy mond, egy jó tanterv, tanuljon a gyermek ügyesen gondolkodni, nyelvtanilag beszélni, írni, számolni, mérni, rajzolni, énekelni; ekkor aztán biztosan gyűjthet ismereteket, tapasztalatokat, ez alapon megáll és a kivánt gyümölcsöket meg fogja teremni az ő munkálkodása.

Azt hiszem, nem teszek rossz szolgálatot, ha néhány neveléstanai elvet e helyen közrebocsátok dr. Scherr és Pestalozzi nyomán.

A tanítónak mindenek előtt a kedvet és szeretetet kell tanítványjaiban felébreszteni a tanulás iránt és ösztönözni a hasznos ismeretek gyűjtésére. Az oktatás ideje alatt úgy kell beszélnie, hogy szavai a gyenge növendékekben meggyökerezzenek s lelkökben virágot és gyümölcsöt hozzanak. Előbb a példák, azután a tanítás, ez volt Pestalozzi elve. Nem a pusztá elméletet kell a növendékeknek betanítani, hanem az életre és annak szükségére kell a figyelmüket fordítani s gyakorlatilag és fokenként vezetni a tudományok különböző ágaiban, nem pedig egyszerre minden rend nélkül. A gyermek s leendő ember szükségéhez kell alkalmazni az egész nevelési rendszert, nem pedig megfordítva. Legyen abban öszhangzás a tárgyakkal, természettel s a legnagyobb következetesség; a módok és eszközök mellett, miket üdvösöknek tapasztal a tanító, szilárdul megállani, mert ellenesetben nem éri el célját.

A gyermeknél az első benyomások nagy befolyással vannak egész életére; ugyanazért szoktatni kell a jó és szépre, megutáltatni vele a rosszat, a hazugságot; ápolni benne az igazság, szeretet, hála és becsületérzetet: mert igazi becsületérzés, erkölcsi öntiszteltet. Ha a gyermekbe szeretet helyett durvaságot oltunk, akkor a felebaráti szeretet soha sem fog nála nyilatkozni. Tisztaság és rendszeretetre kell szoktatni, megértetvén vele a közmondást: rend a lelke mindennek.

A növendékek testi nevelését sem kell elhanyagolni, legyen öszhangzó az a lelkivel; ha a lelket tiszteljük, akkor annak hüvelyét, a testet is, figyelemre kell méltatni. Mozgás, játék, testgyakorlat stb. által kell annak erejét fejteni s kerülni mindazt, a mi

abban fogyatkozást vagy erkölcsi betegséget okozna, mert a mint a nagy apostol mondja: a mi testünk a szentlélek temploma, tehát illő gondozásra érdemes.

Nagy befolyással van az is a gyermek lelki életére, ha a tanító tavaszi, nyári és őszi szép napokon egy-egy kis sétát teszen növendőkeivel a szabad természetben. Ott minden tárgy képes lekötöni figyelmüket s mintegy ösztönzi a vizsgálódásra: mert a természet titkos képirása az ember belső világának; és az a Jákoblajtorja, melyen az ember felemelkedik a földről a véghetetlen magasságba. Költői érzelme itt inkább kifejlik, a mi egyik főeszköze a művelődésnek, erről mondja a költő is:

Nur durch das Morgenroth des Schönen
Dringst du in der Erkenntniss Land!

Ha már most egy olyan ifjút veszünk vizsgálóra, a ki a fennebb elősorolt iskolákat végezte s az említett elvek szerint nyerte az oktatást: tapasztalni fogjuk, hogy értelme eléggé képesítve van helyes kiejtéssel közölni gondolatait az anyanyelven, bir ítélő tehetőséggel, hogy a mit elmondott szóval, vagy leírt, meg tudja mondani, helyes-e az, vagy nem, jó-e, vagy rossz. Tisztán és érthetően olvas, miszerint mindenki észreveheti, hogy érti annak tartalmát, a mit olvas. A szám- és mértani feladatokat tisztán felfogja, kiszámítja és könnyen felméri azt, a mi a közönséges életben előjő. Hazájának fekvését, nagyságát, földének tulajdonságát, népének társadalmi viszonyait ismeri, nincsen a földön előtte olyan hely, a melyről ne hallott, ne tanult volna és a csillagokban bámulja a fénylő világot. Nem csak saját nemzete, hanem az egész emberiség történelmével ismeretes. A természetországában tudja magát tájékozni, a legkisebb feregben is bámulja a teremtő bölcsességét. A növényeknek nem csak hasznáról tud beszélni, hanem azoknak felséges képződéséről is. Ismeri a föld belsejében levő hecses tárgyakat és egy tekintet a természet szép rendjére, megőrzi őt a babonától. A művészetek köre sem marad előtte zárva, egy mesteri művet megindulással és csodálással néz, füle a hangokban meg tudja különböztetni a szépet.

A népiskola vezetí végre a gyermeket emberi méltóságának a megismerésére, tanítja neki lelkes voltát s az erény ösvényén kalauzolja a tökéletesség felé. Így lesz aztán barátságos az életben, szorgalmas a munkában, hű és engedelmes mások iránt, ment a durvaságtól, vidám és nyájas kedélyü, hasznos és jó polgár a társadalomban.

Sándor János.